

Rákosi-zászlóért születése és aközött, hogy Tutajos, Bütyök és Csutak „színre lép”, mindössze négy esztendő telt el.

(1) Az 1953-as könyveket az Ifjúsági Kiadó gondozta, a továbbiakban ezért nem jelölöm külön a kiadót.

Az 1953-as év könyveinek szerzőit név szerint csupán akkor említem, ha elkerülhetetlen. A kultúra szánalmasan alárendelt ez időben, és nemcsak a gyermekkönyvek szerzői követtek el megalkuvásokat. Némelyikük személyes sorsával mára a sztálinizmus áldozatai közé tartozik. – Ez az írás nem pálcát törni akar, hanem jelenségeket felmutatni. Ha úgy tetszik, örök tanulságul: bármely hihetetlen, mindez előfordult. „Kicsiben” is!

KOMÁROMI GABRIELLA

A megosztott világ

Tankönyv? Tanári kézikönyv? Ismeretterjesztő kötet? Az elmúlt évek katonapolitikai folyamatainak valós ábrázolása? Vagy politológiai kézikönyv? Tisztán egyik sem, mégis mindegyik.

Egyre sürgetőbb igény, hogy az elmúlt közel fél évszázad politikai, katonapolitikai és gazdasági változásait, minden ideológiától megtisztítva, pártpolitikai megfontolásoktól mentesen, a nemzetközi és a magyar összefüggéseket mint tényeket megismerje az ország lakossága: diákok és felnőttek egyaránt. *Fischer Ferenc*, a Janus Pannonius Tudományegyetem tanára egy ilyen könyv megírására vállalkozott. A szerző könyvének előszavában a mű megszületésének körülményeiről így ír: „A könyv első, rövid verziója abból az igényből született, hogy a rendszerváltás eredményeként használhatatlanná váltak az 1945 utáni éveket tárgyaló tankönyvek vonatkozó fejezetei. E könyvek ismeretanyaga nem csupán inflálódott, hanem jelentős részük ellentmondott a történelmi tényeknek. A leckék szemlélete és a történelmi valóság között olyan szakadék tátongott, hogy már 1989-ben a tanári szabadságra és a lelkiismeretre bízta, hogy mit, hogyan és hogy egyáltalán tanítják-e az 1945 utáni történelmet. Baranya Megyei Pedagógiai Intézet szervezésében a Baranya Megyei Pedagógiai Napok keretében került sor 1990 októberében arra a népes történelemtanári konferenciára, ahol a résztvevők kézhez kapták *Fischer Ferenc* és két középiskolai kolléga, *Frank Gábor* és *Dárdai Ágnes* közreműködésével írt Segédanyag a legújabbkori egyetemes történelem tanításához című feldolgozást. (Baranya Megyei Pedagógiai Intézet, Szakmai-módszertani füzetek 8. Pécs, 1990.) E konferencia középiskolai és általános iskolai szekciójának vitái, tanulságai, az ott elhangzott javaslatok, a pécsi történelem szakos hallgatók, a tanári továbbképzésben részt vevők, a História Klubok beszélgetéseinek, biztatásainak eredményeként került sor a Segédanyagban leírtak újragondolására. Az IKVA Kiadó támogató hozzáállása, ösztönzése eredményeként született meg végül is a terjedelmileg lényegesen kibővített s tartalmában megújított *A megosztott világ* című könyv.

A szerző szaktanulmány, esszé, forrásközlés változatos műfajaiban egyaránt a történelmi elemzés legfontosabb kritikai műveletével, a látszat és a lényeg szétválasztásával kínál izgalmas szellemi élményeket, invitál felelősségteljes gondolkodásra. Természetesen – mivel a közelmúlt világtörténelméről van szó – több vitatható elem található a könyvben, különösen igaz ez az 1970-es, 80-as évek történéseinek ábrázolásában. Nagyon sok kutatómunka vár még a történészekre, mert a levéltárak anyagai csak kevesek számára (voltak) nyitottak. A titkolózások kora ugyan még nem ért véget, de a hidegháború nagy nemzetközi konfliktusait (a berlini fal, a karibi rakétaválság stb.) elemző, feldolgozó irodalom a nyugati archívumokban hozzáférhető. Az egykori szovjet levéltárak anyagainak feltárásával és az újabb eredeti nyugati dokumentumok ismeretében lehet csak megérteni a hidegháború „elmélyülését”. A szerző könyvében elsősorban az utóbbi

évek NSZK-szakirodalmára és a világ fő folyamatait értően, a tényeket tisztességgel bemutató, a korábbi leegyszerűsített ábrázolásoktól mentes németre fordított angolszász írásokra támaszkod(hat)ott. Éppen ezért óriási jelentősége van, hogy Magyarországon elsőként jelenik meg földünk minden országát érintő, politikáját befolyásoló, gazdaságát meghatározó globális folyamatok reális – az említet korlátozásokat figyelembe véve – bemutatása és az ezt feldolgozó szakirodalom.

A könyv nem eseménytörténeti összefoglaló, hanem a nemzetközi fejlődési irányzatok ok-okozati összefüggéseinek, láncolatának bemutatása. A mű erényei közé tartozik, hogy a bőséges idézetek mellett a szemléltetést segítő, a globális folyamatok trendjeit vizuálisan is bemutató – Magyarországon még nyomtatásban napvilágot nem látott – térképek fokozzák az olvasás nyújtotta élményt, a szellemi izgalmat.

Az eddigi történelemoktatás egysíkúságát, az Európa-centrikus gondolkodásmódot töri szét A megosztott világ. A kontinentális gondolkodásmód – időnként csak a regionális – nemcsak az oktatást jellemezte, hanem az államfőkét és a kiváló hadvezéreket is. A hidegháború időszakában Európa már nem volt meghatározója a világpolitikának, inkább a két „szuperhatalom” rivalizálásának tárgya, színtere. Nem a kapitalizmus vagy a szocializmus győzelme volt a tét – ahogy a hivatalos történelemoktatás tanította –, hanem az USA vagy a Szovjetunió hegemoniájának térhódítása. *Fischer Ferenc* könyvében nem azt állítja, hogy a globális gondolkodásmód lenne egyedül üdvözítő. Nem a közelmúlt történetéből vett önkényes példákkal igazolja feltevését, hanem logikusan érvel, a tudomány eszközeivel bizonyít. Természetesen a tudós mellett a tanár is megmutatkozik, a formának, a módszertannak ugyanakkora szerepet szánt könyvében, mint magának a tartalomnak.

A 182 ábrát (térkép, grafikon, táblázat) fénymásolás, nagyítás, fotózás segítségével szemléltető anyagként is jól használhatják az előadók és pedagógusok. A könyv borítójának mondanivalója – az ötletes grafika – sűríti a tartalmat. A figyelemfelkeltésen túl kíváncsiságot ébreszt, mint egy jó reklám. Az első borító ábrája utal az Észak-Dél ellentmondásra, az Észak meghatározó szerepére, gazdasági fejlettségére, a Kelet-Nyugat rivalizálására, hegemoniájuk kiterjesztésére, míg a hátsó borító a lehetséges jövőt ábrázolja (ami már talán nem is olyan távoli), a Dél meghatározó szerepét.

Az írás tudományos értékéből semmit sem von le, hogy nyelvezete közérthető, sőt kifejezetten előnyére válik. Tanárok, oktatók, nevelők, történészek, diákok, felvételizők népes taborán túl az átlag olvasó érdeklődésére is lehet számítani, mert a stílusa, a felépítése, szerkezete és témája – az előbb elmondottakon túl, pejoratív értéket nem tulajdonítva neki – felér egy igényes krimivel.

Fischer Ferenc: A megosztott világ, Ikva Kiadó, 1992.

SZABÓ MIHÁLY

Tapasztalatok a kéttannyelvű oktatásról

Az elmúlt évtizedekben az általános iskolák többségében egyetlen idegen nyelvet tanítottak, a középiskolákban minden ötödik diák tanult második idegen nyelvet, azt is alacsony óraszámban. Így válik érthetővé, hogy a felnőttek többségének nincs kommunikációs nyelvtudása.

A második idegen nyelv oktatását az 1965/66-os tanévben vezették be néhány általános iskolában. Az itt végzett diákok, ha szerencsájük volt, a középiskolában is tanulhatták tovább a nyelvet, haladó csoportban, és eljuthattak a középfokú állami nyelvvizsgáig.

A 80-as évek második felében néhány gimnázium olyan kísérletbe kezdett, amelynek célja a hagyományos középiskolai képzés keretein túl egy idegen nyelv magas szintű